

Доти, доти, доти....

**Центральний шлюз побіля
Лисої –
Картина дивная колись.
Веселих трав зеленіє
фортісімо,
Піано польських дотів і бійниць....**

Креси - по-польському - це окраїни. Так у буржуазно-поміщицькій Польщі називали західноукраїнські та західнобеларуські землі. Уряд Польщі з метою створення соціально-економічної опори для здійснення колонізаторської політики на цих землях насаджував військових і цивільних осадників, яких безплатно наділяв землями.

Але цього було не досить. Для оборони загарбаних земель необхідна була військова сила. Тому-то в 1936 році на території східних крес розпочалося будівництво польського укріпленого району.

Початок на території Рівненщини ця система дотів (довготривалих вогневих оборонних точок), шлюзів, каналів, бункерів, вузькоколійки, системи зв'язку тощо бере між селами Жалин і Велика Любаша Костопільського району, на правому березі річки Горинь, Від Великої Любаші оборонна лінія йде в напрямі станції Моквин Костопільського та Антонівки Березні всь-кого районів, поблизу сіл Поляни, Тишиця, Богуші, Князівка згаданого району.

В Сарненському районі вона проходить біля Лисої гори, сіл Тинне, Кам'яне-Случанське, Чудель, біля станції Страшеве, північно-східного берега озера Залив, до озера Сомино і закінчується за ним (в районі Рудні-Карпилівської), Там був будинок (мабуть, казарма), а в селі Рудня Карпилівська й до цього чину і приміщення житлового будинку для офіцерського складу, побудоване в 1938 році, та конюшня.

Амбразури польських дотів були звернені на Схід. А цих споруд на колишньому польсько-радянському кордоні хоч від бавляй.

Їх будували французькі й англійські інженери на полях. Це була східна лінія Мажіно або Зігфріда. Що ж являли собою ці похмурі споруди з бетону й заліза? Півтора метра залізобетону і метрів два-три каменів, нагромаджених зверху. Цемент марки "600" Не проб'єш (на той час) ніяким снарядом. Під такою товщиною лише в одному доті встановлювалось по чотири - шість кулеметів. Боєприпаси, продовольство, запаси води - в особливому казематі. Звернена до колишньої польської території стіна дота була суцільною, а три інших, особливо східна, мали амбразури. В тильній частині - два отвори. В них монтувалися важкі сталеві заслінки-двері, як і щитки амбразур, вони приводилися в рух вручну. У верхній частині тильної сторони - отвір вентиляційного колодязя або димоходу. Вогневі точки були розташовані так, щоб сектори обстрілу перехрещувалися, кожний дот мав захищати підступи до двох сусідніх Доти були в основному розраховані на т, щоб їх команди

могли використовувати стрілецьку зброю: кулемети і гвинтівки. Але серед них зустрічаються й такі, де можна було встановлювати невеликі гармати.

Ідеєю польського укріпленого району було таке: в разі наступу Червоної Армії закрити шлюзи і через систему теж шлюзованих каналів затопити східну від Случа територію аж до Пінських боліт, що стане перешкодою для наступу військ більшовиків. Польський уряд навіть не дозволяв осушувати та освоювати заболочені землі, що вважалися "оборонними бастионами" проти СРСР. А боліт у поліському краї було навіть занадто. Тільки в північній частині Рівненського повіту болотні і заболочені землі по відношенню до орних становили 57 відсотків, а це - понад 300 тисяч гектарів. Ще дослідник нашого краю М.І. Теодорович вказував, що в кінці ХІХ століття в "Ровенском уезде болота занимают площадь в 1200 квадратных верст от с. Немович на р. Случи до впадения последней в р. Горынь и представляют непроходимые дебри, среди которых только кое-где разбросаны деревни числом не более семи "

Як показали перші дні Другої світової війни - не з тієї сторони польські пани зводили доти. А ще подекують, що в 1939 році радянська розвідка створила свою "державну комісію", яка й "прийняла" всю цю оборонну систему з її схемами, кресленнями і натурою, щоб у вересні Того ж року обійти польських жовнежів, які засіли у дотах. Їм нічого не залишалося, як розійтися по домівках.

... Коли дивишся на ці масивні шлюзи, канали; дамби, доти, думаєш, а скільки поту вилилося і експлуатованого робочого люду, а скільки народних грошей вгачено у цього,, нині вже пошматованого вибухами, залізобетонного "вужака", що простягнувся лише по території нашого району від села Тинне й до озера Сомино і, головне, в ім'я чого? Адже в цих бетонних, згладжених по кутах квадратах-творіннях рук людських, в їх холодних товщах таїлася думка про війну, про ту хвилину, коли все, що навколо їх стін, повинно вмерти, і вціліє лише те, що заховається за ними. Похмурі старі доти зловісно застигли в очікуванні свого часу. В царстві життя, що вирувало навколо, їм зовсім не було місця.

На фоні цих "драконів", ви копних мастодонтів людина виглядає маленькою і беззахисною. І, дивлячись на них, охоплює тривожний неспокій. Здається, ось-ось завиє сирена, і почувеш гудіння ворожих літаків, що несуть з собою смерть.

Нині біля похмурих, порослих травою, мохом і навіть деревами дотів з темними беззубими пащами амбразур походжають лелеки. Колишній польський укріплений район - це багатолітній шрам на тілі поліської землі, це історичний пам'ятник-застереження для тих, хто страждає на манію величчя і на зажерливість чужих територій.

В. Леснічук